

HÖRKENS KYRKA

Silverhyttan 2:20, Ljusnarsbergs församling, Ljusnarsbergs kommun, Örebro län

Kyrkomiljön

Hörken i norra delen av Ljusnarsbergs socken är en liten tätort som utvecklades snabbt decennierna runt 1900, till följd av gruvnäringen i området. Kyrkan ligger på höjden Silverhyttan, mellan de forna stationssamhällena Hörken och Silverhöjden.

Kyrkoanläggningen

Kyrktomten sluttar mot söder, omges av skog och den angränsande före detta prästgårdens marker i norr. Avskild ett stycke västerut ligger begravningsplatsen, invigd 1909. Fram till kyrkan leder två uppfarter, mot den västra entrén och mot den södra, den sistnämnda allékantad. Mörka grusplaner ansluter närmast byggnaden, i övrigt växer gräsmattor. På kyrktomtens nordvästra del finns ett sentida bisättningsrum och en timrad bod.

Kyrkobyggnaden som är byggd i trä uppfördes efter ritningar från 1913 av arkitekt Rudolf Arborelius. Dessa kompletterades/preciserades efter hans död 1917 av arkitekt Dag Melin. Grundläggning skedde 1915 men första världskriget med efterföljande kriser fördröjde det fortsatta bygget, så att det inte fullbordades förrän 1925.

Arkitekturen är utpräglad nationalromantisk, med väggar av skrädhugget, tjärat rundtimmer och faluröda knutkedjor. Yttertaken sluttar brant och är täckta med tjärade spån. Vid sidan av långhuset finns en sydlig korsarm med församlingssal/församlingshem, ett smalare, lägre kor i öster och i anslutning till detta en sakristia, samt sidoställt torn i sydväst. Framför ingångarna finns öppna farstuvivistar utbyggda. Dörrarna och de tätspröjsade fönstren är grönmålade.

Invändigt har kyrkan slätbilade timmerväggar och öppen takstol med fempassformad öppning mot koret. De i huvudsak oljade ytorna har dekorerats med snidade och karvade detaljer, målade i rött och guld. Norra väggens låga och breda fönster ger intryck av sammanhängande fönsterband. Korets inredning, predikstol, bänkar, dörrar och fönstersnickerier har kvar sin ursprungliga färgsättning, i en blågrön nyans och gråmarmorade fyllningar. Orgelläktaren bärs upp av spiralskurva pelare. Kyrkorum och församlingsal skiljs åt av två stora skjutdörrar.

Kulturhistorisk karakteristik och bedömning

Hela kyrkobyggnaden med sin inredning är utformad i en utpräglad nationalromantisk stil, med knuttimrade väggar, spåntäckt tak och torn. Byggnadssättet var för sin tid avvikande, föråldrat, vilket delvis har sin förklaring i att ritningarna hade upprättats långt innan kyrkan stod färdig.

Kyrkorummet bär väsentligen arkitekt Rudolf Arborelius signum. Interiörens snidade detaljer som är värdefulla komponenter i kyrkans helhetsgestaltning är ett fint exempel på tidens hantverk. Avvikande inslag är korets glasmålningar, tillkomna 1962.

Att särskilt tänka på i förvaltning och användning av kyrkan och kyrkomiljön:

- Den utpräglad nationalromantiskt utformade kyrkan är ett sentida exempel på rustik träbyggnadstradition vid kyrkobyggande.
- Kyrkan är i sin helhet, både exteriört och interiört, tämligen intakta sedan tillkomsten 1924-25.
- Kyrkans ursprungliga inredning är viktiga komponenter i kyrkorummets helhetsgestaltning
- Kyrkorummets ursprungliga färgsättning

Redaktionella uppgifter

Inventeringsperioder: 2003-10-03, 2007-03-21 och 2007-10-09

Fältinventering och rapportsammanställning: Anneli Borg, Västerås stift (aktualiserad och kompletterad av Rolf Hammarskiöld vid upprättandet av kyrkans vård- och underhållsplan)

Kulturhistorisk karakteristik och bedömning: Anneli Borg, Västerås stift och Estrid Esbjörnson, Örebro läns museum

Hörkens kyrka på 1920-talet

Arkiv och litteratur

Otryckta källor

Ljusnarsbergs församlingsarkiv (LF):

- Bygghandlingar och fakturor från reparationer åren 1970-2006

Riksantikvarieämbetets antikvarisk-topografiska arkiv (ATA):

- Arbetsbeskrivning för byggandet av Hörkens kyrka, skriven 1925 av arkitekt Dag Melin
- Arbetsbeskrivning och ritning för bisättningshus, av arkitekt Bengt Wrangle 1960
- Redogörelse för inre renovering, skriven den 22/3 1963 av arkitekt Bengt Wrangle
- Hörkens kyrka, presentation i stencilform av kyrkans historia och genomförda förändringar, av komminister Arne Lindren, Askonsdagen 1970

Västerås stifts arkiv (VS):

- Västerås domkapitel E V a; 18, ämbetsberättelse för åren 1955-61
- Västerås domkapitel E 5 b: 3, ämbetsberättelse 1967

Litteratur

Esbjörnson, Estrid: Hörkens kyrka, målningsarbeten, byte av värmesystem m m 2006, Örebro läns museum, rapport 2007: 12

Inventarium över svenska orglar, 1990: 1, Västerås och Karlstads stift, redigerad av Tore Johansson Förlag Svenska orglar, Tostared 1990

Weiss, Axel: Stiftskrönika/Västerås stiftsbok 1964, årg 58, Västerås 1963, s 174/

Wigardt, Astrid: En ny kyrka i stiftet /Julbok för Västerås stift 1926, Västerås 1926, s 78-84/

Åman Anders: Träkyrkor i Sverige, Laholm 1999.

Övriga tryckta källor

Artiklar om pågående kyrkbygge, införda i Bergslagsposten den 1/12 1925 och Dalpilen den 8/12 1925

Dags för inflyttning igen i Hörkens kyrka, Nya Wermlandstidningen den 5/7 1977

Kyrkoreparationen i Hörken dyrare, Bergslagsposten 17/9 1980

Sammanställning av viktiga händelser för kyrkan, relaterade till källor

År	Händelse	Kommentar	Upphovsman	Källa
1915	Grundläggning	Grund och sockel till kyrkan lades av granit från ett stenbrott i Kopparberg.	Byggmästare V Fredriksson	BP 1/12 1925
1924-25	Nybyggnad	Kyrkan uppfördes på en höjd inom Silverhyttans ägor. Grundläggningen skedde 1915, men sedan uppehöll arbetena i tio år. Först 1924 fortsatte bygget, sedan ett större parti timmer skänkts av engagerade församlingsbor. Väggarna timrades med stockar som skrädhöggs på utsidan och slätbilades på insidan. Knutarna var så kallade Orsaknutar, handbilade. Kyrktak och torn täcktes med handkluvna spån, lokalt tillverkade. Fasadernas timmer ströks med kopparvitriol ”i stark lösning”. Spånen på yttertak och torn ströks med varm trätjära som pigmenterats med engelskt rött och kimrök. Dörr- och fönstersnickerier var ursprungligen målade med engelskröd oljefärg. Fönstren gjordes kopplade, med tätspröjsade yttre bågar och ospröjsade inre. I östra gaveln insattes fönster med blyinfattat katedralglas i olika färger. Kyrkorummet inreddes med en inre takstol och slätbilade timmerväggar som oljats. Uppvärmning skedde med en vedeldad centralvärmepanna, kalorifer, placerad i källare grävd under koret. Varmluft fördes i kanaler till kyrkorummet, genom värmegaller i golvet. Kyrkan invigdes av biskop Billing den 6/12 1925 (i ”strålande vinterväder”)	Arkitekt Rudolf Arborelius, Stockholm (Slutlig bearbetning av arkitekt Dag Melin) Altartavla av konstnär Jerk Werkmäster Byggmästare Filip Adler, Bånghammar och Alfred Nilsson, Ridgards i Kopparberg Målare Erik Lagerlöf, Kopparberg Albin Jansson (finsnickeri)	ATA: Arbetsbeskrivning arkitekt av Dag Melin 1925 BP 1925-12-01 Dalpilen 8/12 1925 Inskriptioner i kyrkan
1944	Specifika inventarier – dopfunt	Dopfunt av trä anskaffades. De snidade ytorna marmorades och förgylldes.		VS: E V a; 18, ämbetsberättelse
1954	Fast inredning – orgel	12-stämmig piporgel invigdes den 7 november 1954. (Se vidare kapitel 7)	A. Magnussons orgelbyggeri, Göteborg	Inventarium, s 15
1956	Teknisk installation - värme	Elektrisk uppvärmning infördes i kyrkan Sakristians garderober och skåp ombyggdes		VS: E V a; 18, ämbetsberättelse
1957	Äldre kulturhistorisk dokumentation	I brev till Byggnadsstyrelsen redogjorde arkitekt Bengt Wrangle för att kyrkans då befintliga skorsten förfallit, sedan centralvärmearläggningen, kaloriferen, tagits ur bruk 1956. Att kyrkans tak saknade isolering bedömdes som orsak till att kyrkan var svår att värma upp. Värmeläcketaget var alltför omfattande.		ATA: Brev till KBS den 7/1 1957
1957-58	Vård/underhåll – tak	Kyrkans spåntak blev omlagt och tjärat, samtidigt som skorsten revs. Enligt PM upprättad av Bengt Wrangle blev södra takfallet helt omlagt, på övriga sidor kunde befintlig täckning behållas.	Arkitekt Bengt Wrangle	VS: E V a; 18, ämbetsberättelse
År	Händelse	Kommentar	Upphovsman	Källa

1959	Vård/underhåll – exterior	Yttre renovering: Fasadens timmer ströks med stark kopparvitriollösning. Språngbräder under fönster ersattes med nya av tryckimpregnerat virke och målades likadant som fönstren. De runda entréstolparna, som sugit fukt nerifrån, byttes till nya av tryckimpregnerat virke, målades med röd oljefärg. Stegen och vilplanet i trappan till sakristientrén måste bytas mot nya, av tryckimpregnerat furuvirke, som ströks med lösning av kopparvitriol. Dörren till sakristian byttes mot ny som befintlig.	Arkitekt Bengt Wrangle	ATA: skrivelse VS: E V a; 18, ämbetsberättelse
1962	Fast inredning – glasmålningar	Korfönstren fick glasmålningar, invigda den 9 december 1962. Motivet för det lilla fönstret i norr är livets bröd, pendangen till höger visar bespisningsundret med brödet och fiskarna. I de större fönstren mitt för altaret visas Guds nedstigande till jorden och de båda ytterfönstren människans längtan till Gud i bön och lovsång. Konstnären Nils-Aron Berge avled i en trafikolycka 1962, så verket fullbordades istället av Folke Heybroek. De ursprungliga fönstren med blyinfattat katedralglas sparades, finns nu uppsatta i tornets plan 2 trappor upp	Nils-Aron Berge, Kungsör och Folke Heybroek	ATA: Kyrkoråds - protokoll 28/3 1961, Brev till KBS 4/4 1961 BP 1962-02-09 & 1962-12-10 Weiss, s 174
1963	Ändring/om - byggnad – tak Teknisk installation - el	Taket isolerades med 20 mm cellplast och en ny, inre takpanel av ¾" spåntad furupanel sattes upp och betsades. Ventilation vidnock och takfot. WC inreddes i tidigare luftkanal mellan sakristians vindfång och passagen mellan sakristian och församlingssalen. I sakristian ändras skåpinredning vid östra väggen. Vatten och avlopp drogs in. I källaren inreddes WC i före detta pannrummet Ny belysning och installerades. Nya strömbrytare målades i samma nyans som angränsande väggar. Kyrkorummets trägolv slipades och lackades	Arkitekt Bengt Wrangle, Lindesberg	ATA: Redogörelse av Bengt Wrangle 22/3 1963 Skrivelse från KBS 25/6 1963
1963	Nybyggnad - Bisättningshus	Nordväst om kyrkan uppfördes en avlång byggnad för bisättningar. Den grundlades på betongplattor, fick väggar murade av betonghålssten, utvändigt klädda med panel på förvandring som ströks med mörk lasyr, samt röda knutar och foder. Taket täcktes med spån.	Arkitekt Bengt Wrangle, Lindesberg	ATA: Beskrivning 1/11 1960, Ritning 2/7 1960, rev 21/9 1960 VS: E 5 b: 3, ämbetsberättelse 1967
1968	Dokumentation	I skrivelse till Riksantikvarieämbetet den 3/10 1968 påtalade dåvarande komminister Arne Lindgren bristen på förvaringsutrymmen i kyrkan. Bland annat förvarades antependier på orgelläktaren, kyrksilvret i prästgården, katafalk i tornkammaren en trappa upp, dammsugare i elcentralskåpet etc.		ATA: Brev ankommet den 4/10 1968
År	Händelse	Kommentar	Upphovsman	Källa

1969-70	Ändring – ombyggnad, interiör	I församlingssalen nyinreddes med lösa stolar och bord, istället för tidigare fasta bänkar. Altarringens yttre, kolonnprydda skärmar borttogs, för att antependierna skulle synas bättre. (Skärmarna förvaras på tornkammaren, kan sättas på plats igen om så önskas.) Förråd för textilförvaring ordnades norr om koret, i övre delen av ett trapputrymme. Ny dörr till förvaringsrummet utformades likadant som korets motstående, till sakristian.	Komminister Arne Lindgren	ATA: Tillstånd Hörkens kyrka, stencilerad skrift 1970
1977	Vård/underhåll - interiör	Kyrkans golv slipades och lackades veckorna runt månadsskiftet juni-juli 1977		NWT 1977-07-05
1979	Vård/underhåll	Artikel i Bergslagsposten uppgav att kyrkan var i stort behov av yttre upprustning. Rännalar och stuprör var trasiga och läckte, södra väggens stockvarv var rötangripet.		BP 1/11-1979
1980	Vård/underhåll – stomme	Stor yttre upprustning pågick maj-september 1980 Timmerlagningar skedde i kyrkans södra vägg. Hålligheter och otätheter i stockarna åtgärdades genom ”halvsulning” med friskt virke Yttertakets spåntak blev omlagt med kreosotimpregnerade spån, rundad underkant, vilka tjärades Nya hängrännor och stuprör uppsattes, i koppar Yttre tjärstrykning skedde Dörr- och fönstersnickerierna ommålades	Byggnadsfirma Ragnar Persson HB M Anderssons Efrt måleri	LF: Fakturor, dagrapporter R Persson, protokoll BP 1980-09-17
1982	Teknisk installation	Ny brandlarmcentral installerades Ny brandlarmsutrustning installerades	Bergslagens Radio & TV AB Örebro Alltele	LF: Faktura 1986-02-21
1986	Vård/underhåll – exteriör	Ommålning av yttre snickerier skedde Församlingssalens kök blev ombyggt	Axelssons byggnadsfirma, Hörken	LF: Fakturor 860804 860820 861001
1992	Teknisk installation	Automatisk lucköppning monterades	Bergholtz klockgjuteri AB	LF: Faktura 1992-09-14
1987	Vård/underhåll Teknisk installation	Kyrkklockan fick ny kläpp Framför södra ingången monterades en ramp i lättmetall (faktura 870419 Rampus GHramper)	Bergholz klockgjuteri Rampus GH	LF: Faktura Bergholz 870924,
1993	Vård/underhåll	Yttre följare tätades med kitt och ommålades Ljudluckorna och tornets fönster ommålades	Leonardssons måleri, Ställdalen	Faktura 16/10 -1993
1996	Rivning	Dåvarande bänkradiatorer demonterades, då de var monterade med hälsovådlig asbestpapp.		LF: Kyrkorådsprotokoll 960418
År	Händelse	Kommentar	Upphovsman	Källa
2006	Vård/underhåll	Stor yttre och inre renovering:	Lennart Göras,	Esbjörnson, s

	- exteriör	<ul style="list-style-type: none"> • Tjärstrykning av tak och väggar • Byte av rötskadade snickerier på förstukvistar, samt snickerier runt tornluckor • Rödfärgning av spånklädda väggpartier • Nya fönsterbleck av koppar monterades • Rostskadade nockplåtar på förstukvistar byttes ut mot nya av kopparplåt • Markbunden dagvattenledning runt kyrkan • Lagning och ommålning/marmorering av skjutdörr mellan kyrkorum och samlingsal • Renovering/marmorering av några innerdörrar • Norra bänkkvarterets norra gavlar ommålades/marmorades • Bergvärme infördes – ledningarna förlades i krypgrunden under kyrkans golv. Vattenburna fläktelement installerades i kyrkorummet. 	Göras konsult Zetterlunds måleri AB, Kopparberg AB Storå rör	3-7 LF: Fakturor, redovisning
2007	Vård/underhåll	Ny brunn borrades, avsedd enbart för kyrkan (den tidigare hade varit gemensam med före detta prästgården) Vård- och underhållsplan upprättades för Hörkens kyrka.		